

УДК 378.22.013.32:792.8

Василь Чуба

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджуються особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі вищої освіти. Проаналізовано основні форми, методи організації і зміст навчання студентів-хореографів, значення педагогічної практики у процесі їх професійного становлення. Детально розкрито важливу роль самостійної роботи у підготовці майбутніх учителів-хореографів. В статті розкриваються професійні та особистісні якості педагога-хореографа, визначаються критерії професійної компетентності.

Ключові слова: професійні якості, педагог-хореограф, компетентність, особистісні якості, навчальні форми, самостійна робота.

В умовах сучасної тенденції до інтеграції України в європейський освітній простір відбувається суттєва зміна в системі вищої вітчизняної освіти з урахуванням нових вимог до її якості.

Сьогодні, важливим є не тільки об'єм знань, які отримуються випускником, а й формування у нього умінь ними оперувати. Фахівець повинен бути готовим до змін та вміти пристосовуватись до нових вимог, які пред'являються виробництвом та працедавцем, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя [1, с. 6]. Іншими словами, в освітній політиці наголошується на тому, що необхідно «формувати не лише носія знань, а й творчу особистість, здатну використовувати отриманні знання для конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері життя» [2].

Проблеми професійної хореографічної освіти у вищих навчальних закладах в різних ракурсах розглядали науковці О. Філімонова [6], О. В. Мартиненко [9], Т. О. Благова [12], О. А. Бурля [11], Т. А. Медвідь та Н. В. Терешенко [13]. Наукові праці, присвячені проблемі, що досліджується, свідчать про складність і недостатню її вивченість. Історія і теорія хореографічного мистецтва і освіти викладені в працях Р. Захарова, Ж. Ж. Новерра та ін.; загальнотеоретичні основи професійної підготовки педагога-хореографа розглядаються в роботах А. Ваганової, Є. Валукіна, Ю. Громова, Т. Калашникової, А. Мессерера, С. Забрєдовського, Л. Цветкової та ін.

Мета статті: визначення професійних якостей педагога-хореографа, вивчення особливостей професійної підготовки майбутніх хореографів та виділення актуальних проблем пов'язаних з цією підготовкою.

В Україні створена і інтенсивно розвивається система підготовки

педагогів хореографії у педагогічних і гуманітарних університетах. Поряд з цим, орієнтація переважно на традиційні форми і методи проведення спеціальних занять нерідко має своїм наслідком визнання фахових знань і виконавських навичок основним показником якості навчання. Але сьогодні пріоритетним напрямом підготовки фахівців з вищою освітою стають не лише знання і вміння як такі, а розвиток особистості, здатної вільно і самостійно мислити і діяти.

Отже, перед освітніми закладами сьогодні поставлено завдання – формування особистості, яка має цілісне світорозуміння. Крім того, нині треба дбати про такий розвиток особистості студента, який дасть йому можливість надалі випереджувати існуючу затребуваність знань завдяки власній пізнавальній активності, умінню поєднувати загальні знання з опануванням конкретних дисциплін. Тому загальне визнання отримала педагогічна парадигма, орієнтована на особистісний розвиток фахівця, виховання його особистісних якостей. Акцентування робиться не стільки на професійні знання й уміння, скільки на професійно значущі якості [3, с. 13].

Компетентність постає багатогранним критерієм результативності. Але в тому, що потенційні можливості недостатньо використовуються є неабияка суперечність. Адже частіше акцент робиться на те, що мають засвоїти студенти, а не на те, як вони застосовують набуті знання і досвід.

Мистецька компетенція майбутнього викладача-хореографа передбачає синтез, єдність:

- Знань з історії, теорії, методики викладання мистецтва танцю;
- Умів в галузі виконавства або практичного класу;
- Досвіду практичної художньо-освітньої діяльності,

що дає змогу майбутньому фахівцю успішно здійснювати в змінних соціокультурних умовах професійні функції, самостійно розвивати і реалізовувати набутий у процесі навчання фаховий потенціал.

Отже, комплексна професійна підготовка майбутніх учителів-хореографів передбачає не лише формування спеціальних знань, практичних умінь та навичок хореографічної роботи, але й створює необхідні умови для розвитку творчої активності студентів.

Професія хореограф – досить широке поняття, це може бути і танцівник у складі танцювального колективу, і постановник танців, і керівник дитячого або професійного колективу, і балетмейстер, постановник балетних спектаклів. Професійний хореограф з'єднує у своїй роботі функції педагога, репетитора й балетмейстера.

На думку більшості педагогів-хореографів, хореографічна освіта крім виконавської підготовки включає розвиток у студентів їх базових творчих здібностей, формування педагогічних умінь та навичок, а також навчання вмінням створювати власний хореографічний продукт. Ця галузь потребує вивчення протягом всього життя, тобто вона потребує постійної освіти та підвищення кваліфікації.

Сьогодні вища хореографічна освіта крім формування глибокої теоретичної бази знань, широкого спектра практичних умінь і навичок, необхідних у майбутній професії, вимагає виховання в студентів особистісних професійно значущих якостей.

На результат хореографічної освіти впливає наявність таких якостей, як образно-естетичне і психолого-педагогічне мислення, творча індивідуальність, творча активність (креативність), рефлексія, емпатія, духовність, артистизм, музичність, танцювальність, пластичність, емоційність при виконанні або показу танцю, загальнокультурний розвиток і фізичний розвиток, що, на нашу думку, складає високий рівень готовності до професійної діяльності у хореографічних кадрів.

Для підготовки педагога-хореографа нового покоління, універсального танцівника, дослідника і творця, необхідне інноваційне відношення до процесу професійної підготовки і свіже бачення освітньої моделі [4, с. 188–189].

Є. Валукін, висуває думку, що рівень освіти, виховання й культури сучасного учня хореографічної школи багато в чому буде залежати від того, яким буде сучасний педагог-хореограф, як він буде здійснювати свою професійну діяльність, від його вмінь реагувати на вимоги, пропоновані до нього суспільством, застосовуючи у своїй роботі теоретичні й практичні досягнення хореографічної науки” [5, с. 5].

Молодий фахівець-хореограф, випускник вузу повинен: вирішувати завдання, що відповідають його кваліфікації; уміти здійснювати процес навчання учнів у танцювальному колективі з орієнтацією на завдання навчання, виховання й розвитку особистості та з урахуванням специфіки предмета, що викладається; уміти стимулювати розвиток позаурочної діяльності учнів з урахуванням психолого-педагогічних вимог, пропонованих до освіти і навчання; уміти аналізувати власну діяльність, з метою її вдосконалювання і підвищення своєї кваліфікації.

Враховуючи специфіку вузівського навчання О. Філімонова [6] умовно виділяє три етапи становлення майбутнього хореографа.

Перший етап – адаптація студентів до умов навчального процесу у вузі. На цьому етапі здійснюється заповнення пробілів у знаннях недавніх випускників шкіл, пристосування до способів організації навчальної роботи, характерних вузові.

Другий етап – активне освоєння способів оволодіння методологічними вміннями і навичками.

Третій етап – професійна орієнтація студентів, що вимагає включення додаткових компонентів у процес навчання (наприклад, навчальної, педагогічної практики) і додання професійної спрямованості іншим формам і методам навчання.

Вищі навчальні заклади здійснюють професійну хореографічну підготовку за навчальним планом, який укладений відповідно до державних стандартів з обліком нормативних актів, рекомендацій

Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. На основі навчальних планів щорічно викладачами формуються робочі навчальні програми. Вони розраховані по кожному курсу та на кожен семестр. В цій програмі відображений чіткий розподіл годин відведених на вивчення дисципліни за різними видам занять й тижневим навантаженням.

Комплексний характер професійної підготовки майбутнього хореографа припускає вивчення студентами цілого спектра спеціальних курсів, спрямованих на формування основних якостей як педагога-балетмейстера, так і хореографа-виконавця. Основними серед профільних дисциплін є: «Теорія і методика викладання класичного танцю»; «Теорія і методика викладання народносценічного танцю»; «Український народний танець»; «Історія хореографічного мистецтва»; «Сучасний танець»; «Мистецтво балетмейстера», «Методика роботи з дитячим хореографічним колективом» та ін.

Крім того, специфіка вузівської освіти виявляється і у використуваних формах організації навчального процесу: лекціях, практичних заняттях, самостійної та індивідуальної роботи студентів, консультацій, рефератів, курсових робіт, а також різних видів педагогічних практик.

Сучасна лекція з дисциплін хореографічного циклу висвітлює основні теоретичні основи курсу, спрямованого на збагачення студентів новітньої наукової інформації, а також дає установку на самостійну роботу, аналіз і навчальний пошук [7, с 95]. Вона дає можливість майбутньому педагогу-хореографу знайомитися з сучасними ефективними професійними методиками, знати теоретико-методологічні підходи та методичні основи викладання хореографічних дисциплін, засвоювати наукові терміни хореографічних понять. Лекційне заняття також стимулює активність і самостійність студентів у навчанні, так як передбачає створення сприятливих умов для виявлення і розвитку у них творчих здібностей, формування здатності до пізнавальної діяльності, вміння аргументовано доводити свою точку зору.

Практичні заняття як форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів дозволяють практично оволодіти технікою виконання танцювальних елементів, фігур, методикою їх виконання. Такі заняття передбачають формування у студентів основ виконавської майстерності.

Ефективною формою організації навчання майбутніх педагогів-хореографів є проведення майстер-класів, яка передбачає запрошення відомого викладача або виконавця з метою передачі студентам творчого педагогічного досвіду і його технічної майстерності. В процесі таких занять студенти мають можливість ознайомитися з різними формами подачі матеріалу, сформуванню уявлення про поліваріативності методик проведення занять, здійснити їх порівняльний аналіз, узагальнення, визначити шляхи формування власної методики викладання хореографічних дисциплін з урахуванням передового педагогічного та хореографічного досвіду [8, с. 18].

До самостійної роботи студентів в навчально-виховному процесу у вищих навчальних закладах освіти належить науково-дослідницька робота: написання курсових робіт, рефератів, доповідей. Викладачі повинні направляти студента в певне русло, так, щоб його доповіді та реферати стали фундаментом для написання його курсової роботи, що потім може стати повноцінним ґрунтовним дипломним проектом.

Виконання таких реферативних та курсових робіт розширює науковий світогляд студента, формує його переконання, навички інформаційного пошуку, сприяє розвитку самостійного мислення, тренує пам'ять, здатність до аналізу та узагальнення. Адже задля успішної реалізації випускників у сфері професійної діяльності, їх подальшого творчого зростання саме під час навчання необхідно сформуванати у них уміння самостійно орієнтуватися у стильових, жанрових особливостях мистецтва танцю, аналізувати й розуміти зразки класичної та сучасної хореографічної культури тощо. Безперервна наукова діяльність студентів-хореографів є запорукою їх компетентності.

Сучасні тенденції професійної підготовки у вузі пов'язані зі скороченням аудиторних занять і збільшенням часу на самостійну роботу студентів. У таких умовах предметом особливої уваги стає якість спеціально-предметної підготовки майбутніх хореографів, оскільки, з одного боку, дефіцит аудиторних занять змушує підвищувати темп вивчення матеріалу з одночасною його концентрацією, а з іншого боку – самостійне оволодіння ним викликає серйозні труднощі в студентів. У цьому зв'язку виникає проблема пошуку раціональних методів викладання навчальних дисциплін, спрямованих на досягнення гармонічної єдності аудиторних і позааудиторних форм занять.

Використання під час викладання навчальних дисциплін різних традиційних та інноваційних методів і прийомів (проблемна бесіда, пізнавальні ігри, метод самостійної діяльності), логічних операцій, сучасних технологій (інтерактивного навчання), особистісно-орієнтованого навчання, інформаційно-комунікаційних технологій, створюють умови для творчого самовираження студентів.

При формуванні професійних якостей майбутнього хореографа необхідно пам'ятати про професійну етику. Хореограф повинен бути витонченим, вихованим, уважним та цілеспрямованим, який в певному разі передає свої знання учням, а також, є яскравим прикладом для них.

Професійна етика хореографа – це кодекс правил, яких викладач повинен дотримуватися та слідувати їй усім нормам, що визначає поведінку спеціаліста у службовій обстановці норм, які в певному розумінні без певних випадків відповідають існуючим законам та взагалі всім документаціям, також зв'язані з відношенням у колективі, а також кожен педагог повинен повністю бути впевнений за правильність своїх виконавчо-професійних обов'язків.

Педагог-хореограф повинен служити прикладом для своїх учнів. Він

повинен розуміти, що одне із головних завдань у роботі з молоддю – виховання гідних громадян України, для якої стійкий моральний вид є основним в житті і діяльності.

Викладач танцю – це вольова, витримана і вимоглива людина. Вона повинна мати проникливе око, бути здібною, помічати всі недоліки і помилки своїх учнів на уроках і репетиціях. В педагогіці немає «несуттєвих» дрібниць: із багатьох, інколи майже непомітних частинок складається характер, образ думок, весь зовнішній вигляд майбутнього спеціаліста.

Дуже важливо для педагога танцю вміти управляти своїми емоціями. Коли вчитель переступає поріг класу, він повинен за дверима залишити всі свої особисті переживання, навіть найтяжчі чи найхвилюючіші.

Викладач танцю неодмінно повинен бути хорошим організатором творчого процесу. Якщо у нього мало необхідних природних даних, він обов'язково повинен їх розвивати. Висока вимогливість до себе, а не лише до учнів, – одне з найпершочергових завдань хореографа.

Всі ці якості необхідно розвивати в умовах навчально-виховного процесу вищого навчального закладу, орієнтуючись на універсальність спеціальності «Хореограф».

Хореографія, як вид мистецтва, має свою специфіку, яка, в свою чергу, визначає особливості професії педагога-хореографа. Крім досконалого знання свого предмета, педагог-хореограф повинен знати педагогіку, вивчити анатомію людини, музику, стати в якійсь мірі психологом, який аналізує душевний стан своїх підопічних. Від загальної культури і знань вчителя залежить дуже багато: світогляд, моральні та естетичні принципи його учнів; все хороше, як і все погане, що є у вчителя, переходить до них.

Використання під час викладання навчальних дисциплін різних традиційних та інноваційних методів і прийомів забезпечують якісну професійну освіту хореографів та розвиток особистості, здатної вільно і самостійно мислити і діяти.

Проблеми підготовки майбутніх хореографів у вузі, окреслені в даній статті, вимагають подальших наукових пошуків з метою виявлення нових педагогічних методів та засобів, організаційних форм навчання для вдосконалення фахової підготовки майбутніх хореографів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Кремень В. Г. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень // Вісник НАН України. – 2001. – № 3. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2007-1/07kvgdlo.htm>

3. Зеер Э. Ф. Психология личностно ориентированного профессионального образования / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург, 2000. – 257 с.
4. Митакович Л. А. Подготовка будущих педагогов-хореографов к решению профессиональных задач [Электронный ресурс] / Л. А. Митакович. – Режим доступа : http://www.google.com/url?url=http://libold.herzen.spb.ru/text/mitakovich_116_185_189.pdf&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ei=L6yEVLcNAcWpyQO8wIGgBw&ved=0CBQQFjAA&usg=AFQjCNEhAEL4IIVPvx0y3tHrWuj_k1qe-w
5. Валукин Е. П. Мужской классический танец : [учеб. пособие] / Е. П. Валукин. – М. : ГИТИС им. А. В. Луначарского, 1987. – 103 с.
6. Філімонова О. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх хореографів [Електронний ресурс] / О. Філімонова. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1538>
7. Гаврилюк В. Ю. Творча активність старшокласників як психолого-педагогічна проблема / В. Ю. Гаврилюк // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : збірник наукових праць. – К., 2005. – Вип. 8. – Кн. 1. – С. 95–100.
8. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю : підручник / Л. Ю. Цветкова. – К. : Альтерпрес, 2005. – 324 с.
9. Мартиненко О. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя хореографії до роботи в дитячому танцювальному колективі / Олена Мартиненко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 10(269). – Ч. II.
10. Андрощук Л. М. Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії / Людмила Михайлівна Андрощук // Збірник наукових праць. – К. : Міленіум, 2005. – Частина 2. – С. 9–16.
11. Бурля О. А. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06 «Теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності» / Бурля Олена Анатоліївна. – К., 2004. – 20 с.
12. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти [Електронний ресурс] / Т. Благова // Вісник Житомирського університету. Випуск 50. Педагогічні науки. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/4256/1/vip50_15.pdf
13. Медвидь Т. А. Формирование творческой активности студентов-хореографов в учебном процессе / Т. А. Медвидь, Н. В. Терешенко // Психология и педагогика в современном мире: вызовы и решение : VIII Международная научно-практическая конференция для студентов, аспирантов и молодых ученых (01.02.2014 г., Москва). – М. : Московский научный центр психологии и педагогики, 2014. – С. 156–159.